

ТРАВЕНЬ 2015

ЮРФАКТИ ПЛЮС

35 (49)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
ІФ № 580 – 148Р від 24. 11. 2011 р.

75-ТА РІЧНИЦЯ З ДНЯ ЗАСНУВАННЯ ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ім. ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

У день народження відомого українського письменника, громадського діяча і політика Василя Стефаника, ім'я якого носить наш навчальний заклад, ми відзначаємо ювілей університету – нашій Альма-матер виповнюється 75!

75-та річниця з дня заснування Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника – добра нагода осмислити пройдений нами шлях, оцінити наукові здобутки. Це ціла історія, яка складається з великої кількості подій, з багатьох імен. За плечима багато перемог, труднощів та досвіду. В минулому – клопітка праця поколінь педагогів та студентів, яка увінчалась визнанням високого рівня університету в Україні та за її межами.

Кожен наш день приносить нові відкриття та перемоги у скарбницю науки і освіти нашої держави. За плином часу – славетні здобутки з підготовки фахівців, які працюють на розбудову Прикарпатського краю, України, та мають визнання в світовій науковій і освітній спільноті. Високопрофесійний науково-педагогічний колектив Університету, студентство є взірцем громадянськості та патріотизму. Випускники різних років несуть у життя і примножують кращі духовно-моральні цінності, професіоналізм, педагогічні традиції рідної Альма-матер.

Бажаємо усім подальшого творчого зростання, успіхів у всіх добрих справах і починаннях, високого лету наукової думки, любові до обраної професії та щирості людських почуттів.

Добра, миру, родинного щастя, прагнення до нових звершень, професійних ідей, щоденного натхнення в ім'я України!

ПРО ЗЛОЧИН І КАРУ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ

Злочин і кара є одвічними питаннями суперечливого життя, яке оточує людську натуру. Природа людини є надзвичайно складною, й, безумовно, її вчинки не вписуються в юридичні лежачі відповідальності. Як стверджує сучасна наука, людину не можна вважати остаточно завершеним продуктом еволюції. Вона перебуває у русі, постійно змінюється й дійсною подобою Великого та Божественного ще має стати.

стор. 9

Професор кафедри Юридичного інституту став членом Конституційної комісії

Професорсько-викладацький склад та студенти Юридичного інституту щиро вітають професора кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права, доктора юридичних наук Марцеляка Олега Володимировича – з обранням його до складу Конституційної комісії відповідно до Указу Президента України № 190/2015 від 31 березня 2015 р.

У НАСТУПНОМУ НОМЕРІ:

В. П. ПИТЛЮВАНА

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНОГО
СПІЛКУВАННЯ У СФЕРІ ЮРИДИЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

О. І. ЗОЗУЛЯК

ПРОБЛЕМА ДОЦІЛЬНОСТІ
ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДОДАТКОВОГО СТРОКУ
ПРО ВІДМОВУ ВІД СПАДЩИНИ

ІНТЕРВ'Ю З
кандидатом
юридичних наук,
доктором історичних
наук, професором
Степаном Дмитровичем
Свораком

стор. 13

• Офіційний сайт – www.law.pu.if.ua

• «Феміда клуб» – соціальна мережа «Вконтакті» – <http://vk.com/clubfemida>

• «ЮРФАКТИПЛЮС» – соціальна мережа «Вконтакті» – http://vk.com/urfactu_plus

• Прикарпатський правничий клуб у Facebook – <http://www.facebook.com/pr.law.club>

• ЮР ТВ на Youtube <http://www.youtube.com/user/TvFemida>

Наші координатори

ЛОГВІНОВА Марія Володимирівна, МИКИТИН Юрій Іванович, РОМАНКО
Світлана Миколаївна, ЗОЗУЛЯК Ольга Ігорівна, СІЩУК Ліліана Василівна, ТОНІЄВИЧ
Євгенія Дмитрівна, ГАНКЕВИЧ Ольга Михайлівна,
КОЗИЧ Ігор Васильович, КВАСНИЦЯ Степан Мирославович

Хто ми? Редколегія

Беложенко Юліана – 4 курс, Радішевська Зоряна – 5 курс, Корицька Ірина – 5 курс,
Грицак Надія – 4 курс, Бугара Оксана – 3 курс, Гладка Оксана – 3 курс, Затолок Мар'яна
– 3 курс, Гретчук Любова – 1 курс, Дідух Анастасія – 1 курс, Середюк Ольга – 3 курс,
Жукевич Марія – 2 курс, Харченко Аліна – 3 курс

До 90-річчя від народження академіка В. З. Янчука науковці обговорили перспективи розвитку аграрного, земельного та екологічного права

22 травня на юридичному факультеті Національного університету біоресурсів та природокористування (м. Київ) відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні тенденції та перспективи розвитку аграрного, земельного і екологічного права». Присвячена вона 90-річчю від народження доктора юридичних наук, професора, академіка В. З. Янчука. Зініціював правничий діалог завідувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права ім. акад. В. З. Янчука професор Володимир Михайлович Єрмоленко.

У роботі даної конференції взяла участь делегація представників кафедри трудового, екологічного та аграрного права (доценти Н. О. Багай, С. М. Романко, аспіранти О. Жидан, Л. Данилюк, О. Костур) на чолі із завідувачем кафедри трудового, екологічного та аграрного права професором Н. Р. Кобецькою.

У пленарному засіданні конференції взяли участь видатні вчені в галузі аграрного, земельного та екологічного права, зокрема В. І. Андрейцев, А. Г. Бобкова, С. І. Бугера, В. М. Єрмоленко, Т. О. Коваленко, В. В. Костицький, П. Ф. Кулинич, В. В. Носік, А. М. Статівка,

В. Ю. Уркевич, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга та інші. Насамперед, науковці поділилися спогадами про життєвий і творчий шлях професора Василя Янчука.

Завідувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права, яка носить ім'я академіка Янчука, В. М. Єрмоленко презентував збірник наукових праць вченого, які охоплюють його творчий шлях протягом 1958 – 1970 років. У такий спосіб не лише вшанували пам'ять Вчителя, а й ознайомили громадськість з могутнім пластом оригінальних ідей, що не втратили актуальності й дотепер. Також на конференції професором В. В. Костицьким було презентовано перший номер науково-практичного фахового журналу «Екологічне право України», до редколегії якого, поміж інших вчених вишів України, ввійшли доценти Юридичного інституту І. В. Мироненко та С. М. Романко.

Також на конференції було прийнято рішення про створення Всеукраїнського громадського об'єднання фахівців у сфері екологічного, аграрного та земельного права.

**У ВАС Є 60 ХВ
ЩОБ ВИЙТИ З
КАМЕРИ
AL CAPONE**

Вам дали секретне завдання, обмежили часом, зачинили двері... Ви посеред кімнати, де кожен предмет має свої таємниці, а кожне написане слово чи цифра є кодом, який наближає до перемоги... Вихід з кімнати є, але його не тільки потрібно знайти, а ще й роздобути ключ, що відчиняє двері.

Гра починається. Є 60 хвилин. І не більше. Щоб вийти, потрібно відгадати всі загадки і знайти ключ. Усе, що є в кімнаті — головоломки та загадки, будуть випробовувати вашу логіку, уважність, кмітливість і винахідливість та командний дух.

Трішки інформації про те, що це таке і як ця ідея виникла. Вікіпедія пояснює: ескейп-рум (англ. escape the room, room escape, escape game) — це інтелектуальний вид ігор, у якому гравців замикають у приміщенні, з якого вони повинні вийти за вказаний час, шукаючи предмети і розв'язуючи головоломки. Деякі представники жанру також включають детективний чи інший сюжет, щоб занурити гравців в унікальну атмосферу.

Ескейп-руми існували у вигляді комп'ютерних ігор. Першою класичною грою такого типу вважається «MOTAS». Вона розроблена гейм-дизайнером Яном Альбатрусом у 2001 році. Але гра не набула популярності через недостатній розвиток мережових технологій. Справжню популярність жанру «вихід з кімнати» приніс японець Тошиміцу Такагі. У 2004 році він створив «Crimson Room». Гра була безкоштовною, а в її основі — флеш-технології, тобто можна було грати онлайн. На вихід наступної гри — «Viridian Room» — фанати

вже чекали з нетерпінням.

Ігри такого типу виникли з ідеї перенести в реальність браузерні квести типу «escape the room», які стали популярними на початку 2000-го року. Ескейп-руми розвивалися паралельно в Європі і в Азії. В Японії, Гонконгу та Китаї ескейп-руми з 2007 року. Є вони також у Росії, Естонії, Україні, Білорусі.

Незабутні враження та можливість пограти дарує вам мережа Escape Quest. Ще недавно пограти в цю захопливу гру можна було у Києві, Львові, Дніпропетровську, Харкові, що було не дуже зручно жителям нашого міста. Але вже з 8 березня відкрито нову локацію в Івано-Франківську.

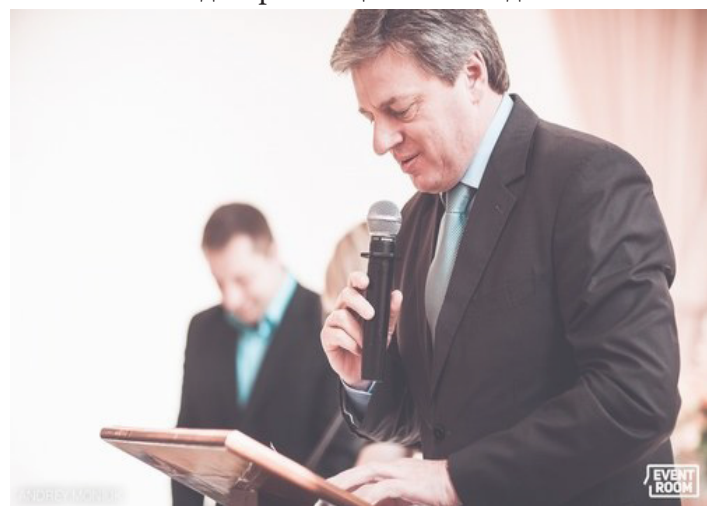
Суворий Алькатрас. Комфортна камера Аль Капоне — легендарного Дона Мафії, кар'єру якого погубили не 700 вбивств, а несплата податків. Вас замкнули. Але тюремщики не знають про те, що є можливість втечі. У Вас є тільки 60 хв., щоб знайти вихід з в'язниці і стати героєм, який втік з Алькатрасу. Проявіть свою винахідливість та логічне мислення, здивуйте вмінням знаходити вихід зі складної ситуації. Хай щастить!

ВАЖЛИВО!
Для студентів щовівторка знижка 50%!
Наш номер телефону для бронювання гри:
(096) 005 02 60
та сайт для онлайн-бронювання:
escapequest.com.ua/if

**21-23 квітня на базі Юридичного інституту
Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
було проведено II етап Всеукраїнської студентської Олімпіади
зі спеціальності «Правознавство» у 2014-2015 навчальному році**

В олімпіаді взяли участь 133 студенти із 52-х ВУЗів, які готують фахівців напрямку «Право».

Перший день Олімпіади розпочався з реєстрації учасників, що відбувалася в холі Юридичного інституту. Одразу після реєстрації в Актовому залі Юридичного інституту було оголошено про урочисте відкриття Олімпіади. З привітальним словом виступили представники дирекції Юридичного інституту на чолі з Валентиною Антонівною Васильєвою. Одразу після урочистої частини заступник директора Юридичного інституту з навчально-виховної роботи Юрій Іванович Микитин оголосив про розподіл учасників по аудиторіях для участі в командному турі. З 15:00 по 18:00 відбувалась перевірка завдань та підбиття підсумків командного туру, опісля чого журі визначили команд-переможців Олімпіади.

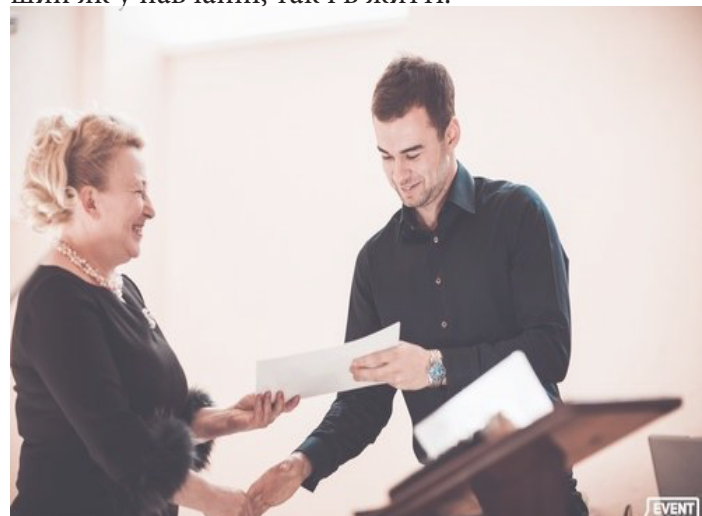

Наступного дня заступник директора Юридичного інституту з навчально-виховної роботи Юрій Іванович Микитин оголосив результати командного туру, а також назвав прізвища студентів, що пройшли в індивідуальний тур. Для більшого комфорту наших гостей, результати командного туру були розміщені на стенді «Вісник олімпіади» в холі Юридичного інституту, де також була висвітлена програма заходу та основні відомості щодо Олімпіади. Інформацію про результати можна було дізнатись і на офіційному сайті Юридичного інституту.

В четвер, 23 квітня відбулось урочисте закриття Олімпіади, підведення підсумків та нагородження переможців командного та індивідуального турів. За результатами II етапу Всеукраїнської студентської Олімпіади зі спеціальності «Правознавство» переможцем став студент-магістрат Юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника Віталій Саветчук. Друге місце зайняв Роман Циндра, студент Академії митної служби України. Третє місце – Володимир Чабан, студент Юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

Щодо результатів командного туру, Юридич-

ний інститут Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника зайняв перше місце, друге – Запорізький національний університет, третє – Київський національний університет ім. Т. Шевченка. Також слід відзначити студента 3 курсу Юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника Андрія Обітоцького. Змагаючись із найрозумнішими студентами-старшокурсниками зі всієї України, Андрій зумів здобути сьоме місце. Це неабиякий результат, тому ми щиро вітаємо Андрія і бажаємо ніколи не здаватись, не втрачати бойового духу і завжди досягати найвищих вершин як у навчанні, так і в житті.

Ми вітаємо всіх учасників Олімпіади та висловлюємо їм безмежну подяку за те, що вони відвідали наше місто та показали себе як кращі із кращих. Також висловлюємо подяку членам журі та апеляційної комісії за їх старанну, клопітку і неоціненну працю. Окремої подяки заслуговує й оргкомітет Олімпіади, оскільки захід пройшов на найвищому рівні. І, насамкінець, хочемо звернутись до наших читачів: завжди йдіть до своєї мети, якою б недосяжною вона не здавалась. Адже тільки кращі з кращих досягають величезного успіху!

**Жукевич Марія
ПР-22**

**15-16 травня з нагоди 75-річчя
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника в стінах Юридичного інституту
відбулась щорічна Всеукраїнська наукова
студентська конференція «Законодавство України:
погляд молодих правників» та щорічна Всеукраїнська науково-
практична конференція молодих вчених і аспірантів
«Вдосконалення правового регулювання прав та основних
свобод людини і громадянина».**

До участі в науково-практичній конференції були запрошені молоді вчені-юристи, аспіранти, працівники суду, правоохоронних та правозахисних органів, недержавних організацій, а до участі в студентській конференції - студенти і курсанти, які навчаються за спеціальностями «правознавство» та «правоохоронна діяльність». Розпочалися конференції з реєстрації учасників в холі Юридичного інституту. Одесятий годині ранку в Конференц-залі Юридичного інституту відбулось офіційне відкриття конференцій та привітання учасників. З 10:30 до 12:00 тривало пленарне засідання, на якому заслуховувались найкращі доповіді практиків, студентів Юридичного інституту та студентів з інших міст.

З 13:30 розпочалися секційні засідання конференцій. Представники науково-практичної конференції молодих вчених та аспірантів продовжили засідати в Конференц-залі, а студенти розмістились в різних аудиторіях, відповідно до тематики своїх доповідей.

В межах науково-практичної конференції діяло 5 секцій:

- Проблеми правового регулювання майнових, особистих немайнових та господарських відносин;
- Права людини та безпечне екологічне середовище; реформування земельних, аграрних правовідносин;
- Гарантії захисту трудових і соціальних прав та основних свобод людини і громадянина;
- Правові основи боротьби зі злочинністю як важливий чинник забезпечення прав та свобод людини і громадянина: кримінологічні та кримінально-правові аспекти;
- Процесуальні гарантії прав та законних інтересів особи у цивільному, господарському, адміністративному та кримінальному судочинстві.

В межах студентської конференції діяли такі секції:

- Секція теорії та історії держави і права; історії політичних і правових учень; конституційного права; муніципального права;
- Секція трудового права; права соціального забезпечення;
- Секція земельного права; аграрного права; екологічного права; природоресурсного права.

Також в межах конференції діяли такі круглі столи:

- Круглий стіл «Політика у сфері боротьби зі злочинністю»;
- Круглий стіл «Правові проблеми здійснення майнових та немайнових прав»;
- Круглий стіл «Цивільний кодекс Східної Галіції: роль ретроспективного аналізу в удосконаленні цивільного законодавства».

Опісля секційних засідань в 17:00 було підведено підсумки конференцій у секціях. Слід також зазначити, що всі учасники конференцій отримали друковані збірники з матеріалами конференцій.

**Жукевич Марія,
ПР-22**

Юридичний Центр - це професійне об'єднання адвокатів, засноване з метою захисту прав громадян та підприємців як в Україні, так і за кордоном. Головною метою Юридичного Центру є висока фаховість надання правових послуг, що досягається шляхом індивідуальної спеціалізації юристів.

Ми пропонуємо гнучкі форми надання правової допомоги - індивідуальні консультації, представництво по справах за окремими дорученнями та абонентське обслуговування бізнес-структур і професійних об'єднань.

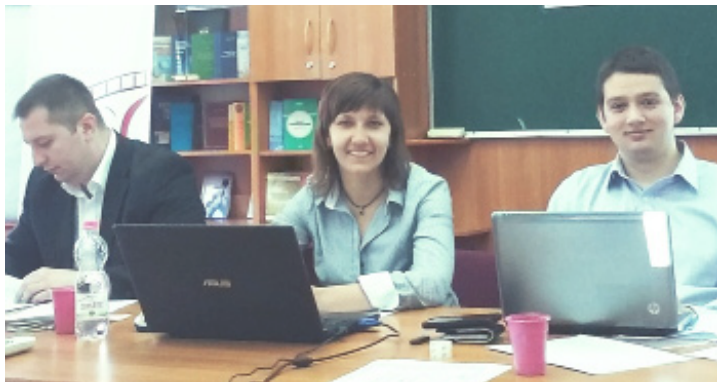
**Наша сторінка в Інтернеті: www.lawcentre.com.ua
Адреса: м. Івано-Франківськ, вул. Страчених, 3
Телефон/факс: (0342) 505675
e-mail: law.centre@yahoo.com**

Moris Group - це юридична компанія, що надає комплексні кваліфіковані послуги в галузі українського та міжнародного права.

Представництво в Івано-Франківську
Україна, 76000, м. Івано-Франківськ
вул. Чорновола, 23
тел.: (0342) 77-73-78

Головний офіс у м. Києві
Україна, 01010, м. Київ
вул. Московська, 8-6
тел.: (044) 359-03-05; (044) 359-03-6
факс: (044) 359-03-05

18 травня в м. Івано - Франківськ відбувся заключний круглий стіл «Медіація, як альтернативний спосіб вирішення спорів». Організатором круглого столу є ВГО «Інститут стратегічного партнерства» у співпраці із проектом USAID «Справедливе правосуддя».

У круглому столі взяли участь представники Львівського центру медіації, Національної асоціації

медіаторів України, судді та працівники судів Івано-Франківської та Волинської областей, представники громадських організацій та студенти Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Під час круглого столу керівник проекту Олег Сабадаш та член НАМУ, медіатор Юрій Микитин доповіли про досягнення проекту.

Під час презентації співзасновника ЛЦМ Анни Лиско щодо перспектив законодавчого врегулювання медіації в Україні виникла жвава дискусія щодо переваг/недоліків зареєстрованих законопроектів. Особливо багато важливих пропозицій до потенційного закону висловили судді Іванна Ковалюк та Надія Стефанів, а також член НАМУ Юрій Микитин.

В результаті круглого столу прийнято резолюцію, яка міститиме усі пропозиції до законопроекту та буде скерована до Верховної Ради України та авторів законопроекту № 2480.

Студентка Юридичного інституту здобула 3 місце у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з юридичних наук 2014/2015 н.р.

Конкурс відбувався на базі Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків).

У II турі конкурсу взяли участь понад 200 студентів із 53 ВНЗ України.

Студентка 5-го курсу Юридичного інституту Наталія Мазепа із доповіддю «Особливості банкрутства фермерських господарств» здобула III місце.

Професорсько-викладацький склад і студенти Юридичного інституту вітають Наталію Мазепу та її наукового керівника – Надію Онуфріївну Багай із отриманою нагородою і бажають подальших звершень.

ЛАБОРАТОРІЯ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА НДІ ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА ІМ. АКАДЕМІКА Ф. Г. БУРЧАКА НАПРН УКРАЇНИ

Лабораторія корпоративного права НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПРН України, створена та діє на базі Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, пропонує надання роз'яснень та консультацій щодо тлумачення і застосування нормативних положень корпоративного законодавства, а саме з приводу: реєстрації, діяльності, реорганізації та ліквідації господарських товариств та інших юридичних осіб; реалізації і захисту корпоративних прав та інтересів учасників (акціонерів) господарських товариств, зокрема з питань здійснення корпоративного управління, відчуження корпоративних прав та ін.

Лабораторія корпоративного права спрямовує свою діяльність на підготовку науково-правових експертних висновків з приводу корпоративних документів товариства (уставний договір, статут, протокол загальних зборів товариства, положення); проведення правової експертизи об'єктів на відповідність нормам корпоративного законодавства (наприклад, щодо укладених договорів купівлі-продажу корпоративних прав та ін.).

Наша сторінка у соціальній мережі Facebook – <http://www.facebook.com/prava.lab>. Адреса: вул. Шевченка, 44 а, контактний телефон - 0991921831.

ГАЛИЦЬКИЙ

КОРЕСПОНДЕНТ

Напередодні перших весняних днів календаря спортивні арени Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника знову заповнили учасники XIV загальноуніверситетської Спартакіади. Словом, розпочався другий етап безкомпромісної спортивної боротьби між збірними командами інститутів та факультетів за престижне звання переможця трофею в командно-му заліку.

Першими на спортивні перегони вийшли спортсмени голубих доріжок, які змагалися на плавальній 50-ти метровій дистанції за програмою «вільним стилем» та комбінованій естафеті.

Справжня триумфальна весняна свіжість перемог обернулася до студентів Юридичного інституту. Спортивна юнь виборола пальму першості у командному активі, залишивши позаду себе відповідно плавців Економічного факультету і студентів Факультету математики.

Важливо відзначити юристів, котрі змагалися в індивідуальних запливах. Так, наприклад, на своїх коронних дистанціях першими фінішували Марина Бабич (ПР-24) і Віталій Литвиненко (ПР-22). Другим фінішну стрічку перетнув Назар Кіричук (ПРМ-03) за програмою «вільним стилем», а у комбінованій естафеті до трійки найсильніших ввійшов Андрій Обітоцький (ПР-34).

Слідом за плавцями призові місця почали виборювати учасники малої ракетки. Варто додати, що чоловіча команда в складі Андрія Мельника (ПР-52) і Зіновія Пендаківського (ПР-42) у фінальному протистоянні поступилася математикам. Жіночий тенісний дует в активі Тетяни Севч (ПРМ-08) і Христини Пасакас (ПР-43) в черговий раз отримали почесне четверте місце.

Досить впевнено сперечалися за шахову корону шахісти-юристи, а саме Юрій Білявський (ПР-35), Роман Нижник (ПР-13) та Ростислав Кренців (ПР-11). У вирішальних п'ятих партіях відбувся розподіл шахових лідерів. Таким чином, корона дісталася студентам Інституту природничих наук, другу сходинку турніру зайняли юристи, на третій – закріпилися математики.

Зрештою, не враховуючи останній вид Спартакіади з міні-футболу, який ще не розпочався, лідерами спартакіадних перегонів надалі залишаються студенти-юристи набравши 107 очок, другими розмістилася команда Інституту природничих наук – 93 очки і трійку призерів замикать спортсмени Факультету математики та інформатики – 92, 5 очки.

М. І. Семенюк,
Головний суддя Спартакіади

Адвокатське об'єднання

«Західно-українська правнича компанія» є однією із провідних юридичних організацій на Прикарпатті, яке надає своїм клієнтам повний спектр юридичних послуг і не раз підтверджувало перед клієнтами та партнерами репутацію надійної і високопрофесійної компанії в сфері надання юридичних послуг.

Контакти: Україна, 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 41а (3-й поверх)
Тел.: (0342) 71-32-54
E-mail: office@zupk.com.ua
Web-сайт: <http://zupk.com.ua/>

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК
ПРАВНИЧА АГЕНЦІЯ

Приватне підприємство

«Івано-Франківська Правнича Агенція».

Основним напрямом роботи є обслуговування компаній малого та середнього бізнесу, що працюють в сфері електроенергетики та дотичних сферах.

Місцезнаходження:

76018, місто Івано-Франківськ,
вул. М.Грушевського, буд. 35
Тел /0342/ 72-47-97,
E-mail: ifagency@gmail.com

Соціальні гарантії учасникам АТО та членам їх сімей

На сьогодні питання соціального забезпечення учасникам Антитерористичної операції (далі - АТО) та членів їх сімей у світлі останніх подій, які відбуваються в Україні, є доволі актуальним. Відповідно до ст. 6 ч. 1 п. 19 ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» учасники АТО прирівняні до учасників бойових дій. Саме ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» передбачає основні гарантії соціального захисту для учасників АТО та членів їх сімей.

Щоправда, скористатись такими гарантіями особа може отримавши статус учасника бойових дій. Порядок надання статусу учасника бойових дій визначений Постановою КМУ від 20 серпня 2014 р. № 413 «Про затвердження Порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення».

Отже, згідно згаданої Постанови КМУ статус учасника бойових дій надається військовослужбовцям та працівникам Збройних Сил, Національної гвардії, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, Держприкордонслужби, Держспецтрансслужби, особам рядового і начальницького складу, військовослужбовцям, працівникам МВС, Управління державної охорони, Держспецзв'язку, ДСНС, ДПтС, військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах проведення антитерористичної операції та працівникам підприємств, установ та організацій, які залучалися і брали безпосередню участь в антитерористичній операції в районах її проведення.

На сьогодні остаточне рішення про присвоєння статусу учасника бойових дій приймається відомчою комісією, яка створена при відповідних міністерствах чи службах. Міжвідомча комісія з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій, яка утворена Державною службою у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, і яка раніше приймала остаточне рішення про надання відповідного статусу особі, на сьогодні розглядає лише спірні питання, які виникають з приводу надання особі статусу учасника бойових дій.

Статус учасника бойових дій надається на підставі документів, які посвідчують факт перебування особи в зоні проведення АТО. Перелік таких документів передбачений п. 4 Постанови КМУ від 20 серпня 2014 р. № 413 «Про затвердження Порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення». Слід зауважити, що проблемним на сьогодні є встановлення статусу учасника бойових дій для бійців добровольчих батальйонів, адже згадана вище Постанова КМУ чітко не відносить їх до переліку тих осіб, які мають право на отримання статусу учасника бойових дій.

Проблема бійців добровольчих батальйонів полягає в тому, що вони не можуть надати документи, які передбачені п. 4 Постанови КМУ від 20 серпня 2014 р. № 413 та є підставою для надання статусу учасника бойових дій. Юристи на сьогодні радять встановлювати факт участі у бойових діях у судовому порядку за правилами окремого провадження. Більше того, що в Україні вже існує відповідна практика.

З цього приводу необхідно зауважити, що в порядку окремого провадження якраз факт участі у бойових діях встановлювати не

можна і суди повинні відмовляти у відкритті подібних справ. Зокрема, п. 2 Постанови Пленуму ВСУ № 5 від 31.03.95 «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення» зазначає, що справи про встановлення факту участі у бойових діях, проходження військової служби, перебування на фронті, у партизанських загонах, одержання поранень і контузій при виконанні обов'язків військової служби не підвідомчі судам загальної юрисдикції.

Саме тому, слід визначити правовий статус бійців добровольчих батальйонів, а не шукати альтернативного захисту прав у суді, який не відповідає нормам чинного законодавства. Слід зазначити, що Держслужба України у справах ветеранів та учасників АТО розробила законопроект, з ухваленням якого добровольці та волонтери матимуть належний соціальний захист держави. На сьогодні такий законопроект перебуває на розгляді ВРУ.

Положення ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» поширюються також на сім'ї осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, які загинули або померли внаслідок поранення, контузії чи каліцтва, одержаних під час участі в антитерористичній операції, захищаючи незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України. До членів сімей загиблих (тих, які пропали безвісти) військовослужбовців, партизанів та інших осіб належать утриманці загиблого або того, хто пропав безвісти, яким у зв'язку з цим виплачується пенсія; батьки; один з подружжя, який не одружився вдруге, незалежно від того, виплачується йому пенсія чи ні; діти, які не мають (і не мали) своїх сімей; діти, які мають свої сім'ї, але стали інвалідами до досягнення повноліття; діти, обоє з батьків яких загинули або пропали безвісти.

Слід зауважити, що для

підтвердження родинних відносин із військовослужбовцями, які загинули чи пропали безвісті під час бойових дій можна встановлювати відповідний факт родинних відносин чи перебування особи на утриманні. У заяві про встановлення відповідного факту особа-заявник може зазначити, що їй потрібно встановити факт з метою отримання відповідних гарантій, які передбачені для членів сімей загиблих (тих, які пропали безвісті) військовослужбовців, які брали участь в АТО. Особам, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (стаття 10 Закону), органами праці та соціального захисту населення за місцем реєстрації громадянина видаються посвідчення з написом «Посвідчення члена сім'ї загиблого».

Самі ж гарантії соціального захисту учасників АТО передбачені ст. 12, а членів сім'ї загиблого ст. 15 ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Перелік гарантій є доволі широким, тому детально зупинитись на кожній соціальній гарантії для учасників АТО та членів їх сімей не маємо можливості.

Зупинимось коротко лише на окремих гарантіях. Військовослужбовці в зоні АТО мають право на компенсації за поранення, отримані під час бой-

ових дій. З такими компенсаціями щоправда можуть виникати певні проблеми. Зазвичай на лікарську-консультативну комісію направляють тих, хто або втратив кінцівки або має дуже важкі поранення. Бійців з менш важкими пораненнями на таку комісію не відправляють. А це позбавляє їх можливості отримати необхідні документи для відшкодування витрат на лікування та реабілітацію. Окрім того, у медичній довідці обов'язково повинно бути вказано внаслідок чого отримана травма, оскільки якщо в медичній довідці не буде вказано, що травма отримана внаслідок бойових дій, то учасник АТО не зможе отримати відповідну компенсацію за лікування.

Відповідно до статті 12 (пункт 14) ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» учасникам бойових дій надаються, серед інших, такі пільги як першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва. Надання у власність земельних ділянок здійснюється у порядку, визначеному статтею 118 Земельного кодексу України, за умови, що учасник бойових дій не скористався своїм правом на безоплатне отримання у власність земельної ділянки та надав відповідний документ, що посвідчує його участь в антитерористичній операції (посвідчення, довідка, наказ тощо). Відповідно якщо учасник АТО скористався своїм правом

на безоплатну приватизацію земельної ділянки, то така гарантія на нього не поширюватиметься.

Слід також зауважити, що відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.08.2014 р. № 729-р «Про виділення коштів для закупівлі житла» Івано-Франківській області виділено кошти для закупівлі житла для забезпечення сімей загиблих військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, які брали безпосередню участь в антитерористичних операціях, здійсненні заходів із забезпечення правопорядку на державному кордоні, відбиття збройного нападу на об'єкти, що охороняються військовослужбовцями, звільнення цих об'єктів у разі захоплення або спроби насильного заволодіння зброєю, бойовою та іншою технікою. Списки членів сімей загиблих, які мають право на одержання житла відповідно до цього розпорядження та перебувають на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, подають Міністерство оборони, Міністерство внутрішніх справ.

Загалом слід зауважити, що механізм надання соціальних гарантій учасникам АТО та членам їх сімей налагоджений, хоча й потребує коректного вдосконалення.

К. І. Гичка,
завідувач Юридичної клініки
Юридичного інституту

СОЛЬСЬКИЙ, ПРОЦИК ТА ПАРТНЕРИ
ЮРИДИЧНА ФІРМА

Юридична фірма «Сольський, Процик та Партнери» (колишня назва – Юридична фірма «Допомога») здійснює господарську діяльність у сфері надання юридичних послуг з 1994 року та спеціалізується на юридичному супроводженні бізнесу в Україні.

В складі компанії працюють кваліфіковані спеціалісти, які мають ґрунтовну підготовку в різних галузях права та значний досвід практичної юридичної діяльності, завдяки чому сприяють процвітанню бізнесу наших клієнтів.

Контакти: Україна, 01034,
м. Київ вул. Ірининська, 5/24, оф. 94
Тел: (044) 235 66 55
E-mail: spartners@spartners.com.ua

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА

ЗАТРИМАЛА МІЛІЦІЯ – НЕГАЙНО ВИМАГАЙ АДВОКАТА! ЙОГО УЧАСТЬ ГАРАНТУЄ ДЕРЖАВА

[0 (800) 213 103 [цілодобово]

Надруковано за підтримки американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) у рамках проекту "Справедливе правосуддя"

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Угриновська Юлія Мирославівна
приватний нотаріус

ВСІ ВИДИ НОТАРІАЛЬНИХ ПОСЛУГ.
Працюємо: понеділок–п'ятниця з 9.00 – 18.00 год.
Субота, неділя – по домовленості

м. Івано-Франківськ, вул. Гаркуші, 7/4
тел. роб.: 8 (03422) 3 27 35
8 (03421) 71 60 00
тел. моб.: +38 067 968 96 78
e-mail: julia.ugrynovska@rambler.ua

Злочин і кара є одвічними питаннями суперечливого життя, яке оточує людську натуру. Природа людини є надзвичайно складною, й, безумовно, її вчинки не вписуються в юридичні лежача відповідальності. Як стверджує сучасна наука, людину не можна вважати остаточно завершеним продуктом еволюції. Вона перебуває у русі, постійно змінюється й дійсною подобою Великого та Божественного ще має стати.

На початку людської цивілізації крадіїв та гвалтівників, убивць та шахраїв жорстоко карали, позбавляючи їх кінцівок, відрізали вуха чи язик. Формулою, якою передбачалося споконвічна рівність протидіючих сторін, був таліон. За ним, якщо одній людині завдавалося шкоди, то відшкодована вона могла бути лише аналогічною, співрозмірною шкодою. Привабливість таліона для давніх людей відповідала їх адекватному розумінню справедливості. Таліон за свідченням перших писемних пам'яток культури, що були відомі Гомеру, Гесіоду, Конфуцію, авторам книги Старого завіту, підкоряв людські відносини нормативно-ціннісним засадам регулювання. Саме через нього на початку людської цивілізації несвідома людська активність перетворилася на реактивну соціальну практику. Це було вторинною формою активності людини, відповіддю на чийсь дію, яка вимагала відповідної реакції. Тут був відсутній агресивний початок дії, була потреба вийти за межі однієї злої дії, її наслідку й увійти за наявні обмеження.

У таліоні відсутнє ініціативне, трансгресивне начало. Він робить людину заручницею неупередженої відповіді, обмежує її вибір нормативними рамками завданих умов – око за око, зуб за зуб, життя за життя... Це усвідомлене почуття відплатної справедливості домінувало у психіці людини досить тривалий час й відомо сучасності. «Терези справедливості», що постали символом таліону, міцно вкоренилися у психіку й логіку

міркувань багатьох поколінь. Проте природа таліону виключала потребу обґрунтування змісту відплати, пошук його еквівалентності. Таліон – це постулат, абсолютний догмат, який не потребує логіки, розуму чи почуттів. Саме абсолютна природа таліону дозволила йому стати свого часу базовим принципом виміру моральних, релігійних, правових цінностей. Універсальність таліону виявилася в його здатності регулювати ворожі й дружні майнові та особисті стосунки. Завдяки йому виникав бар'єр на шляху всездозволеності.

Таліон, як первинна форма упорядкованості людських стосунків, неодмінна ознака їх цивілізованості, використовувався римськими юристами. За його застосування помста суворо унормовувалася, бо не в інтересах месника було порушувати принцип еквівалентності, адже первинний розмір помсти повертався мірою нової належної відплати.

Соціальна практика глибоко засвоїла риси таліону як правила еквівалентної відплати. Йому суворо підкорялися в усьому обсязі супутніх вимог й відступи були можливі лише в бік посилення правил судово-кримінальної практики. Пом'якшення покарань стали можливими лише за появи кримінального права, тобто системи поглядів щодо злочину та покарань. З появою сучасного кримінального права, з отриманням ним публічного статусу, тобто майже триста років тому, багато що змінилося. Проте, за цей час розуміння його предмета розвивалося саме як публічної галузі, сенс якої полягає в охороні суспільних цінностей від злочинів, й поза цим дану галузь не можна уявляти. Історична роль кримінального

права в державі, як і у суспільстві в цілому, є надзвичайно великою. Майже двісті років тому німецький філософ Г. Гегель з цього приводу казав, що як «має каратися той чи інший злочин, не можливо вивчити за допомогою думки – для цього необхідні позитивні визначення. Завдяки прогресу освіти погляди на злочини стають м'якшими, й нині покарання не такі суворі, як сто років тому. Іншими стали не злочини або покарання, а відносини між ними».

Традиції порівняння злочинних діянь не лише за принципом таліона, а за ознаками злої дії у різні епохи та у різних державах були не досить розвиненими, поки не з'явилося окреме вчення про історію злочину та покарання. До «абсолютного злочину» в різні епохи належали вбивства, тілесні ушкодження, побої, крадіжки, грабіж, розбій, бандитизм, пошкодження майна загальнонебезпечним способом, гвалтування тощо. До «злочинів, що тяжіють до абсолютних» – позбавлення свободи пересування, порушення недоторканості житла, присвоєння майна тощо, а «розповсюдженими видами злочинів», що з'явилися у кримінальних кодексах за новітніх часів, вважають за лишення в небезпеці, вимагання, придбання або збут майна, одержаного злочинним шляхом, підробку документів, хабара тощо. У наш час, ніби продовжуючи історичну традицію іменування певних злочинів, з'являється поняття «нового злочину» або «нової злочинності», що включає організовану транснаціональну злочинність; міжнародний тероризм; злочини в сфері господарювання; в сфері застосування масових комунікацій; в сфері довілля; в сфері незаконного обігу наркотиків; торгівля людьми, зброєю; відмивання «брудних грошей»; міжнародна корупція тощо.

У психіці окремої людини, у психології спільнот ідеї таліону існують і досі. Проте вони трансформуються й переходять в інші атрибути відносин між злочином і карою.

Ми мусимо зазначати, що людині властиво переносити принцип відплати не тільки на сам злочин, але й на його причини та наслідки, тобто на більш широкий соціальний контекст морального зла, що втілюється у злочинному діянні.

Класична українська проза багата на імена, твори, художні образи, традиції, присвячені такій складній філософській темі. Між злочином і карою художник здійснює постійний пошук відповідей на питання про сенс життя, сенс самореалізації людини, істинне щастя. Можна інакше визначити ракурс цих питань: а чи може людина бути щасливою, будучи автономною, ізольованою від інших? Чи зможе вона повернути своє життя на краще маючи багатство, набуте злочинним шляхом? Українські письменники ходом дій, сюжетними композиціями, міркуваннями своїх героїв, моральним пошуком переконують нас у тому, що особистість наполеонівського типу, переступивши людське, маючи намір знайти благополуччя, сіє горе, страх, приниження. Попри зовнішній блиск, внутрішній світ героїв стає тусклим, примарним на фоні страждань, які вони сіють навколо себе. Для класичної української прози було притаманним досліджувати громадську свідомість, її вплив на погляди своїх героїв, мотивацію жорстокості дій й те, яким чином моральна людина перетворюється на кримінального злодія. Ці художні пошуки переконують нас у тому, що конфлікт між індивідуальною й загальнолюдською психологією обумовлює внутрішню руйнацію людини, створює гармонійність її дій, моральність поглядів, звичок.

Більшість творів Івана Франка, Ольги Кобилянської, Олекси Стороженка, Володимира Винниченка пронизані темою злочину і кари. Послідовний реаліст, сповідник духовної єдності «руського», себто українського народу, Іван Франко досить критично ставився до творчості Ольги Кобилянської, яка вважається засновницею символізму в українській літературі.

Усі твори Івана Франка, незважаючи на те, в якому віці вони були написані, мають філософське коріння, глибоке й життєстверджуюче значення. Повість «Основи суспільства»

І. Франко написав у першій половині 90-х років XIX ст. За сенсом роздумів каменяра, людина сама себе карає, відіграючи певну роль у становленні до цінностей, до співіснування поміж оточуючими й таким чином до права. «Перехресні стежки» (1900 р.) – один із найвідоміших творів Івана Франка, окраса його творчості, в якій він весь час шукав «цілого чоловіка».

Романтична повість Ольги Кобилянської «В неділю рано зілля копала» (1900 р.) є одним із кращих українських творів, що розкриває глибоке драматичне кохання. Взявши за основу пісню Марусі Чурай «Ой, не ходи Грицю» письменниця подарувала українству чудову можливість насолодитися багатством мови, експресією та лірикою стосунків її героїв, надзвичайною привабливістю культових та незвичайних схем буття циганів та буковинських селян. Романтизм та символізм, який сповідувала у своїй творчості видатна українська письменниця, додає особливості привабливості стилю викладу, чарівності мови, красі людської душі попри глибокі особистісні суперечливості, драматизм сюжетних ліній й життєвих відносин.

Історичній повісті Олекси Стороженка «Марко Проклятий» (1879 р.) не було приділено стільки уваги, скільки іншим творам цієї збірки. Можливо тому, що вона не була закінчена автором. Хоча оповідання викликає справжнє захоплення силою художніх образів, перебігом історичних подій, глибоким творчим мисленням автора. Головний герой повісті – це, власне, козак, який пішов проти панства. Моральні страждання й brutальні умови життя зробили з нього нелюда, що вбиває матір і сестру. Він розповідає про себе козакові Кобзі з великим жалем, сам себе караючи за вчинене. Таке враження, що саме злочин є його карою.

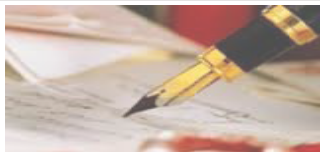
Оповідання Володимира Винниченка «Суд» (1905 р.) завершує нашу статтю. Невеличке за обсягом воно є дуже примітивним з нашої теми про злочин і кару. Причому сама тема знаходиться на другому плані. В самому оповіданні простежуються два плани: перший – розмова Михайла Денисовича Самоцвіта з гостем – сусіднім панком Дуриною, в якій Самоцвіт викладає своє ставлення до «нових часів»,

і другий – «самосуд» Самоцвіта, свідком якого стає сусід. Земський начальник Самоцвіт – це класичний поміщик сатрап, що вчиняє злочин, не замислюючись про кару. Бо він сам є судом й сам чинить кару іншим.

Отже, ми бачимо, що тема злочину і кари сповнена глибокими роздумами, насичена багатими літературними образами. Ця тема займає не останнє місце в українській літературі. Та якщо листи кримінальних справ нараховували кілька сот сторінок про епізоди злочину, то листи художніх творів – це тисячі сторінок про знівечене або скалічене життя людини. Соціальний контроль, покарання – це один із методів утримання людини в межах певної правової дійсності, який був жорстоким, іноді варварським ставленням до покарання. Отже, якщо на початку людської цивілізації злочинців жорстоко карали за таліоном, то пізніше людство відступило від цього принципу. З'явилися нові порядки, за якими держава взяла на себе обов'язок охороняти суспільство від небезпечних посягань. Наскільки справедливою і жорстокою стала подібна охорона, які причини штовхають людину у прірву злочину, тавруючи й ламаючи її, й показували українські письменники. Вони відкривали суперечливість людської натури. Людина здатна бути низькою і великою, злодієм і поборником закону, носієм геніальності й злої волі.

Сучасна кримінологія вчить, що абсолютна більшість учинених злочинів причинно обумовлена внутрішніми суперечливостями, особистісними конфліктами, які не знайшли соціально схвальних шляхів, засобів та можливостей їх вирішення. В той самий час законопослухняність, добропорядність активної людини має всі ознаки її високої культури і цивілізованості. Й це, як правило, є результатом успішної соціалізації людини. Успішна людина зазвичай сама докладає духовних і практичних зусиль, щоб знайти методи вирішення сутнісних суперечностей власного життя.

О. А. Вівчаренко
Заслужений юрист України
доктор юридичних наук,
заступник директора
Юридичного інституту

**Попередній договір:
окремі аспекти застосування**

Однією із новел Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. є закріплення у статті 635 ЦК положень, котрі регулювали питання укладення, виконання та припинення попереднього договору.

За визначенням, що міститься у ч. 1 ст. 635 ЦК України, попереднім є договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку (у певний термін) укласти договір в майбутньому (основний договір) на умовах, встановлених попереднім договором.

Зобов'язання укласти договір характеризується рядом ознак:

1) за своєю сутністю попередній договір є підготовчим (організаційним) договором. Законодавець чітко розмежував попередні договори та інші акти про наміри, що можуть складатися сторонами в процесі переговорів, якщо останні не містять волевиявлення сторін щодо надання їм сили попереднього договору, то вони не вважаються попереднім договором, а тому й не породжують зобов'язань сторін (ч.4 ст. 635 ЦК України), проте можуть братися до уваги в майбутньому при тлумаченні умов основного договору (ст. 213, 637 ЦК України).

Попередній договір займає унікальне місце в системі цивільно-правових договорів, оскільки має власний предмет та породжує особливий вид зобов'язань немайнового характеру;

2) предметом договору є зобов'язання сторін вчинити дії, пов'язані з укладенням основного договору. Згідно ч. 1 ст. 635 ЦК України, сторони зобов'язані протягом певного строку чи у певний термін укласти основний договір на визначених умовах. Таким чином, сторони мають загальний інтерес - укладення основного договору, оскільки у даному випадку лише сумісні дії кожної із сторін можуть обумовити укладення основного договору.

При цьому слід підкреслити, що законодавство не містить обмежень щодо виду основних

договорів, зобов'язання укладення яких може складати предмет даного договору;

3) зобов'язання, що випливає із попереднього договору, не є майновим, хоча й спрямоване на створення зобов'язання з майновим змістом. При цьому дії, вчинення яких передбачається основним договором, утворюють предмет основного договору і не можуть здійснюватися за попереднім договором.

Що стосується останнього, то має місце дискусія про допустимість попереднього договору про укладення в майбутньому реального договору. На нашу думку, закріплення в рамках попередніх договорів зобов'язань щодо укладення реальних договорів цілком можливе виходячи з наступного. В першу чергу, ми можемо спостерігати „розмивання” традиційних уявлень про характер ряду договорів, які традиційно було прийнято розглядати як реальні. Так, договір дарування може закріплювати обов'язок передати в майбутньому обдаровуваному дарунок у власність (ч. 1 ст. 717, 723 ЦК України). Крім того, саме потреби практики правового регулювання обумовлюють ускладнення та розширення існуючої системи договірних зобов'язань; навряд чи міркування науково-теоретичного характеру можуть перешкоджати укладенню певних договорів, якщо це не суперечить законодавству;

4) зобов'язання укласти договір вимагає особистого виконання і нерозривно пов'язане з особами боржника і кредитора.

Поширеність думки про немайновий характер попереднього договору логічно обумовлює думку про те, що зобов'язання за таким договором (укласти основний договір) нерозривно пов'язані з особами його сторін, а тому не може мати місце заміна сторін. Тим не менше, чинне українське законодавство на даний час не дає чіткої відповіді на дане питання, а думки науковців з цього приводу різняться;

5) зобов'язання укласти договір закріплює істотні умови основного договору або ж порядок їх узгодження. З одного боку, в багатьох випадках учасники попереднього договору не мають наміру наперед зв'язувати себе всіма положеннями основного договору, їм необхідна певна свобода маневру, в тому числі і у визначенні істотних умов основного договору в майбутньому; закріплення всіх умов основного договору позбавляє попередній договір цієї гнучкості.

З іншого боку, пропонується розмежовувати конструкцію, яка передбачає узгодження всіх істотних умов майбутнього основного договору і обумовлює можливість вимагати його примусового укладення, та конструкцію, яка передбачає можливість стягнення збитків з сторони, що ухиляється від укладення договору, коли узгоджені лише умови про укладення основного договору і про його предмет.

Якщо ж виходити з положень чинного законодавства, то істотні умови основного договору, що не встановлені попереднім договором, погоджуються у порядку, встановленому сторонами у попередньому договорі, якщо такий порядок не встановлений актами цивільного законодавства (ч. 1 ст. 635 ЦК України). Таким чином, формально вимога закріплювати у попередньому договорі всі істотні умови основного договору відсутні;

6) укладається з дотриманням форми, встановленої законом для основного договору, а якщо таку не встановлено - у письмовій формі (ч. 1 ст. 635 ЦК України).

Серед науковців і практиків відсутня єдина точка зору, чи потрібно здійснювати нотаріальне посвідчення та/або державну реєстрацію попереднього договору, якщо такі вимоги встановлено щодо основного договору. З одного боку, поширеною є думка, що форма попереднього не може бути „слабшою” ніж та, що встановлена в законі для основного договору; на противагу цьому обґрунтовується неприпустимість розширювального тлумачення правил про форму попереднього договору, в результаті чого відбувається неправомірне поширення вимог цивільного законодавства щодо здійснення правочинів щодо об'єктів нерухомості та їх державної реєстрації на порядок укладання відповідних попередніх договорів.

Відповідно до ч. 3 ст. 635 ЦК України, зобов'язання, встановлене попереднім договором, припиняється, якщо основний договір не укладений протягом строку (у термін), встановленого попереднім договором, або якщо жодна із сторін не направить другій стороні пропозицію про його укладення.

Ухилення однієї із сторін попереднього договору від укладення основного договору обумовлює, в свою чергу, питання про захист прав сторони, яка бажає укласти такий договір. Ч. 2 ст. 635 ЦК України передбачає, що сторона, яка необґрунтовано ухиляється від укладення основного договору, передбаченого попереднім договором, повинна відшкодувати другій стороні збитки, завдані простроченням, якщо інше не встановлено попереднім договором або актами цивільного законодавства. Водночас спірним є питання про право зацікавленої сторони вимагати укладення такого договору.

Безпосередньо положеннями ст. 635 ЦК України такого способу захисту прав та інтересів сторони попереднього договору не передбачено, а достатньо традиційною серед юристів є позиція, що у разі негативної динаміки розвитку відносин сторін існує лише можливість стягнення збитків із сторони, яка ухиляється від укладання основного договору.

Водночас в наш час набуває все більшої кількості прихильників протилежна точка зору: оскільки з попереднього договору виникає

двостороннє зобов'язання сторін укласти основний договір, воно може бути реалізовано шляхом пред'явлення до сторони, яка ухиляється від укладення основного договору, вимоги в суд про спонукання її укласти договір. З одного боку, вказане не суперечить положенням чинної редакції ст. 635 ЦК України, а з іншого – знаходить своє закріплення і в чинному законодавстві, що-правда господарському: згідно ч. 3 ст. 182 ГК України, у разі якщо сторона, яка уклала попередній договір, одержавши проект договору від іншої сторони, ухиляється від укладення основного договору, друга сторона має право вимагати укладення такого договору в судовому порядку. При цьому право сторони вимагати укладення основного договору цілком обґрунтовано пов'язується з посиленням вимог до попереднього договору, зокрема його нотаріальним посвідченням та визначення в ньому істотних умов основного договору.

І. В. Мироненко,
кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри
цивільного права
Юридичного інституту

Всі види зовнішньої РЕКЛАМИ

ДИКИЙ ЗАХІД
РЕСТАВРАЦІЯ

**ДИЗАЙН
ВИГОТОВЛЕННЯ
МОНТАЖ**

м. Івано-Франківськ, вул. Валова, 4 оф. 3
тел.: **752-253**, тел./факс: **507-187**

Запрошуємо до співпраці

Газета "Юрфакти плюс" запрошує до співпраці з виданням практикуючих юристів (нотаріусів, адвокатів, юрисконсультів), працівників правоохоронних органів, суддів. Приймаються до розміщення матеріали, що раніше не були опубліковані або передані до друку в інших виданнях. Матеріали можна надсилати на електронну адресу - lawif@mail.ru. Контактна особа - Зозуляк Ольга Ігорівна, тел. 099-241-26-99.

Вимоги до оформлення матеріалів: обсяг не повинен перевищувати 2 сторінок тексту з інтервалом 1,5; розмір шрифту - 14.

ФРАНКО

TIMES

ТИПОВИЙ
ФРАНКІВСЬК

ІНФОРМАЦІЙНО-РОЗВАЖАЛЬНИЙ ПОРТАЛ

Цього разу пропоную Вашій увазі інтерв'ю з дуже цікавою особистістю, кандидатом юридичних наук, доктором історичних наук, професором, доктором філософії Українського Вільного Університету в Мюнхені, академіком Української академії політичних наук, полковником міліції – і все це в одній людині!!! Отож, перейдемо одразу до інтерв'ю з Степаном Дмитровичем Свораком.

1) Розкажіть будь ласка загальні факти з Вашої біографії.

- Я народився 10 серпня 1959 року в м. Тисмениця Івано-Франківської області. У 1981 році закінчив історичний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту імені Василя Стефаника. З 1981 року по 1985 роки працював у Тисменицькій середній школі вчителем історії. З 1986 року по 1996 рік – асистент та доцент кафедри історії України Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. З 1997 року по 1999 рік – докторант кафедри історії України Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

У 1999 році захистив докторську дисертацію зі спеціальності історія України. З 2000 року по 2002 рік – завідувач кафедри політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. З 2002 року по 2005 рік – заступник начальника Прикарпатської філії Національної академії внутрішніх справ України. З 2005 року по 2009 рік – начальник Прикарпатського юридичного інституту – проректор Львівського державного університету внутрішніх справ. З вересня 2010 року – переведе-

ний на посаду професора кафедри Харківського національного університету МВС України. 08.10.2010 року – призначений начальником Інституту заочного та дистанційного навчання Харківського національного університету МВС України.

17.01.2011 року – призначений начальником Інституту підготовки кримінальної міліції Харківського національного університету МВС України. 08.04.2011 року – захистив кандидатську дисертацію з правознавства.

16.07.2011 року – призначений начальником факультету підготовки фахівців міліції громадської безпеки Харківського національного університету МВС України. Нагороджений відзнаками МВС України: «Закон і честь», «Почесний знак МВС України», «За розвиток науки, техніки та освіти», «За сприяння в охороні громадського порядку», Почесним знаком Української Секції Міжнародної Поліцейської Асоціації «За мужність та професіоналізм», орденом Святого Апостола Андрія Первозванного I ступеня, орденом Архистратига Михаїла.

2) Який шлях Ви пройшли до кар'єри юриста?

- У кожного в житті свій кар'єрний шлях. Щодо мене, то коли на базі школи міліції сформувався Юридичний інститут, мене, як завідувача кафедри політології ПНУ ім. В. Стефаника, запросили на роботу для збагачення кадрів і отримання ліцензії інституту. Прибувши на роботу, я був уже доктором історичних наук, професором кафедри політології, завідувачем кафедри політології, а в Юридичному інституті був призначений на посаду проректора з наукової роботи. Так почалася моя кар'єра юриста. Тут мене надзвичайно зацікавила тема – держава і право України, займався кілька років специфічною історією держави і права Київської Русі, дослідив історію генези та трансформації органів державної влади Київської Русі і в дисертації порівняв їх з органами державної влади Російської і Московської імперії. Так, на стику історії України, історії держави, політології, політичних, історичних, юридичних і правових вчень була розроблена кандидатська дисертація. Як професора, мене зобов'язали здати на звання кандидата юридичних наук всі

кандидатські мінімуми у Києві, тобто дійти «семимильними кроками» до диплома юриста. І це було надзвичайно приємно зробити. Зараз закінчую другу дисертацію на здобуття доктора юридичних наук.

3) Що Ви можете порадити студентам для успішного навчання?

- Загалом, як юристи Ви повинні стояти вище всіх громадян, не зганьбити честь як свою особисту, так і честь як представника даного кола професій. Тобто, юрист повинен бути всебічно розвинутою особистістю, володіти знаннями у всіх сферах життєдіяльності суспільства, усіма предметами, які мають можливість здобувати студенти у стінах нашої альма-матер. Варто зазначити слова відомого російського науковця Чернишевського у листі до сина: «Сину, ти можеш не знати і не розуміти хімії, можеш погано володіти математичними формулами чи не розуміти деяких законів фізики, але не знати і не любити історію може лише розумово відстала людина».

Наші студенти мають розуміти, що будь-які політичні дискусії, в яких Ви будете приймати участь, будь-які юридичні чи правові норми і колізії мають свої корені, глибоко закопані в історії українського народу, в історії української нації і в історії кожної держави. Саме тому студенти повинні поглинати всю інформацію, яка їм подається, адже основне завдання юриста – усвідомлювати процеси виникнення, розвитку і функціонування держави і права, а також вміти орієнтуватися в цих процесах, маючи вже готові кодекси, нормативно-правові акти, розуміти де їх знайти і в яких випадках застосувати.

4) Яким повинен бути сучасний юрист в Україні?

- На мою думку, сучасний юрист в Україні має відповідати принципу так званих три «П», тобто володіти такими рисами як:

- Професіоналізм;
- Порядність;
- Патріотизм.

Проте обов'язковим є поєднання цих рис нероздільно у кожному юристі. Саме тоді ми зможемо забезпечити демократичний розвиток та побудову правової держави в Україні.

Івано-Франківськ відзначає день міста 7-го травня, тобто в день отримання Магдебурзького права. 1662 - рік заснування Івано-Франківська. Місто було засноване краківським каштеляном, згодом польським коронним гетьманом Анджеєм Потоцьким з відомого роду польських магнатів, і назване Станіславів (пол. Stanislaw) на честь батька. Місто було засноване як фортеця для захисту від набігів кримських татар. 7 травня 1662 року

місто отримало Магдебурзьке право. Ця дата і вважається днем заснування міста. Після першого розділу Польщі 1772 року місто відійшло до імперії Габсбургів. У 1962 р. місто відзначило своє 300-річчя і було перейменоване. З тих пір воно носить ім'я видатного українського письменника та громадського діяча Івана Франка, який неодноразово тут бував, писав і читав свої твори.

Багато цікавого може запропонувати Івано-Франківськ в День міста. Найкрасивіший час весни, коли соковита зелень вже буває, а сонечко світить яскраво і тепло — найкращий період для відвідин Івано-Франківська.

В рамках святкування Дня міста, 9-10 травня, відбулися уже традиційні для Івано-Франківська заходи. На території

фортечної галереї «Бастіон» вкотре було проведено Міжнародний фестиваль ковальського мистецтва. В його рамках відбулися дві великі конференції по обміну міжнародним досвідом, де представники різних держав обмінювалися своїм баченням розвитку ковальського мистецтва. Разом з тим, було проведено «Прикарпатський вернісаж». Для нього, вже традиційно, було виділено місце на вулиці Низовій. «Помпезного святкування цього року не планувалося. Свято було переведено в ділову платформу: проведення форуму, конференцій та презентації інвестиційних можливостей».

Загалом, на святкування прибуло близько 15 делегацій з міст-партнерів.

**Оксана Ничиник,
ПР-15**

СВЯТО МАТЕРІ

Кожного року у другу неділю травня ми святкуємо міжнародне свято – День Матері. Офіційного визнання в Україні воно набуло з 2000 року. У 2015 році День Матері припадає на 10 травня.

Щодня ми говоримо «мамо», «матусю». Так лагідно і з любов'ю ми звертаємося до найріднішої людини, яка піклується про нас, прищеплює любов до рідної землі, її традицій та культури. Лише мати не зважає на те, якого ми віку, статусу, як далеко знаходимося, вона завжди нас підтримує та заспокоїть. Це майже єдина людина, яка не зважаючи на наші недоліки щиро нас любить.

Кожен по-своєму вітає матір, але особливо оригінально це відбувається в Англії, де за простим рецептом випікають «материнський торт», на який обов'язково викладають 12 марципанових кульок. Це ще одна приємність та вираження любові

у солодощах. А коли це створено руками маленьких дітей, то проявляється неабияка ніжність та щирість.

Головною метою цього свята є вираз взаємної любові. Адже не кожному з нас дано щодня бути поряд з рідною людиною та виражати потребу у ній. Не даремно День Матері – сімейне свято, на якому повною мірою всі виражають подяку матері за її виховання, за дарунок життя та щирість почуттів. Не кожен може у цей день побачити неньку живою, тому на одязі носять білу гвоздику на знак пам'яті.

Вперше офіційно цей день був встановлений Конгресом США 8 травня 1914 року. Слідом за США другу неділю травня оголосили святом 23 країни, а ще понад 30 країн відзначають День матері в інші дні. В Україні почали святкувати цей день у 1923 році, але з часом ця традиція відійшла у минуле, щоправда не на довго. Вже у 1999 році 10 травня Леонід Кучма офіційно підписав указ про святкування Дня Матері щорічно другою неділею травня.

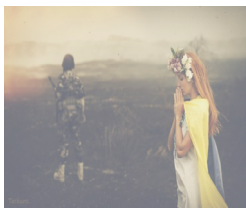
Мати завжди залишається у нашому серці, на якій відстані ми б не були, лише вона приголубить і дасть вірну пораду. Лишень її серце розривається коли нам погано та радіє коли ми веселі. Тому нам потрібно берегти матір, дарувати їй любов та щастя, розуміти та підтримувати, загалом робити її життя прекрасним.

**Вікторія Монанич,
ПР-14**

***

Стемніло небо, стало холодніше,
Загуркотіло щось там вдалині,
Сльоза скотилась по щоці дівчини,
Бо знає – гине батько на війні!

Обличчя чорне, очі посиніли,
Зів'яли руки, наче скошена трава
«Він повернеться» - думка пролетіла...
Та смерть, на жаль, була уже близька.

Вже сонце вийшло, засвітило,
І стихло все – закінчилась війна,
Лише сидить сумна дівчина
Та батько у землі одпочива.

Нема сльози і очі вже не сині,
Красива постать й на руках дитя!
«Ти тату, сина врятував,- мою дитину,
Від ворога із зброєю в руках!»

**Вікторія Монанич,
ПР-14**

За вікном стає все тепліше, днів довшими... Хочеться все більше часу проводити за межами аудиторій, квартир, офісних приміщень, вдихаючи запах цвіту дерев, свіжоскошеної трави.... Хочеться жити весною.

Проте слід пам'ятати про інтелектуальний розвиток, працювати над своїм брендом, який можна гідно презентувати на ринку праці. Однак для цього потрібна як наукова, так і духовна «їжа».

Хоча надворі весна, проте є багато цікавих івентів для нашого розвитку. Один із них – це безкоштовні он-лайн лекції від викладачів Києво-Могилянської академії, КПІ та КНУ. Нещодавно розпочався курс «Комунікаційні інструменти для побудови репутації», який веде досвідчений експерт Анастасія Нуржинська (Троцька). Слухачі мають змогу ознайомитись із особливостями побудови власної репутації (починаючи з правильного резюме, розміщення інформації про свій професійний досвід у соціальних мережах та просування свого профілю) до успішної побудови репутації організацій та компаній. Крім даного курсу, можна ознайомитись з іншими, на які можна зареєструватись за посиланням - <http://prometheus.org.ua/courses/>

Що стосується професійного розвитку студентів, то в квітні стартував проєкт - вільні лекції «без краваток» від ГО «Самопоміч» та юридичної компанії «Гвоздик та партнери». Лекторами виступають професійні юристи, які розповідають про типові, неординарні та спірні ситуації зі своєї практики. Навчають, як вести справи, працювати з клієнтами, законодавчою базою та судовою системою. Для слухачів створено групи в соціальних мережах, що дасть змогу майбутнім юристам обирати найцікавіші для них теми. Лекції проходять щосереди о 20:00 в антикафе «Станція».

Подією року, яка відбудеться у нашому місті 13 червня стане друга конференція «TEDx Івано-Франківськ-2015». Наше місто долучилося до масштабного міжнародного проєкту TED у 2013 році. Це щорічні конференції, мета яких – розповісти якомога більшій кількості людей про цікаві ідеї, технології, досвіди, здатні змінити світ на краще. Саме тому гасло проєкту – «Ідеї, варті поширення». Один з організаторів проєкту Дмитро Романюк, за словами якого, наразі тривають переговори з багатьма спікерами, які будуть виступати на конференції. В тому числі, домовляються із заокеанським експертом. Деякі з них уже відомі, а саме: Михайло Щук – журналіст телебачення Торонто, Сергій Фіцак – управляючий партнер IT-компанії Softjourн та Оксана Скиталінська – практикуючий лікар-дієтолог. Слідкувати за подією можна на сайті - <http://www.tedxivanofrankivsk.com>

Щодо духовного розвитку, то можна відвідати італійську комедію «Моя професія – синійор з вищого світу», яка відбудеться 3 червня в Івано-Франківському облмуздрамтеатрі ім. Івана Франка. Дана вистава відбудеться з нагоди 95-річчя Київського національного театру. В головних ролях Заслужені артисти України Назар Задніпровський, Наталя Сумська, Богдан Бенюк, Наталя Ярошенко та інші. Сюжет комедії – главі італійської родини можна вибачити все: і дрібні крадіжки продуктів на званих обідах і вечерах, і створення міфічного благодійного фонду підтримки бідних родин, тому що весь цей калейдоскоп подій затіяний ним заради однієї мети – благополуччя своїх близьких. Щаслива розв'язка – заслужена нагорода артистичному і чарівному шахраєві.

А любителям художньої літератури рекомендую почитати книжку українського філософа та публіциста Володимира Єрмоленка «Близькі далекі». Це книжка про Руссо, Казанову, Гофмана, Флобера, Дерріда, Зонтаг, Барта, Гарі – і водночас про близькість, насолоду, невидимість, втрату, повільність та чуттєвість. Це книжка про людей та їхнє життя, їхні болі й радості – і водночас про сенси, що їх ці люди витворювали зі свого досвіду. Про те, як далекі класики можуть раптом стати близькими – як друзі, як рідні.

Читається буквально на одному подиху, написано легко і вдумливо водночас. Надиhaє на пошуки.

Тож проводьте час з користю!!!)

Зоряна Радшиєвська

Найкращі юридичні фільми за версією студентства (Частина 1)

Юридична тематика в кінематографі завжди користувалась успіхом, адже цікаво спостерігати, як адвокати майстерно застосовують статті закону на практиці і, як правило, виходять переможцями навіть із найскладніших справ. Нажаль, на даний час, просто величезна кількість серіалів і фільмів про юристів, що аж надто ускладнює пошуки чогось хорошого для перегляду, тому задля економії Вашого часу та для порятунку від зайвого «бродіння» інтернет-простором, пропонуємо Вашій увазі підбірку найвідоміших серіалів цієї теми.

1) Форс-мажори / Suits (2011-...)

Втікаючи від поліції невеличкий наркоторговець потрапляє на співбесіду в одну з найкращих юридичних фірм Нью-Йорка. Ведучий адвокат, втомившись від посередності претендентів, вирішує взяти ризикового кандидата. Саме так починається юридичний детектив «Форс-мажори», який успішно показує вже не один сезон юридичні баталії, що тримають в напрузі кожну нову серію. Серіал користується популярністю, і на даний момент знято 3 сезони.

2) Сутичка / Damages (2007-2012)

Молода випускниця юридичної школи стає помічницею справжньої «зубастої акули» серед адвокатів, яка веде тільки найбільш та найскладніші судові справи, що часто ставлять під загрозу навіть власне життя юристів.

Після п'яти сезонів «Сутичка» була закрита. За цей час Роуз Бірн отримала Золотий глобус за кращу жіночу роль, а сам серіал 7 номінацій на цю премію.

3) Юристи Бостона / Boston Legal (2004-2008)

Головні герої Алан Шор і Денні Крейн очолюють елітну юридичну компанію

в Бостоні. Вони спеціалізуються на цивільних справах, і справа їх процвітає, адже вони беруться за найскладніші справи, від яких більшість відмовляється, та виграють їх. Хоча задля перемоги доводиться вдаватися до не надто законних методів.

5 сезонів, Золотий глобус за кращу чоловічу роль другого плану і 3 номінації.

4) Фішки. Гроші. Адвокати / The Defenders (2010-2011)

Якщо дослівно з англійської «Захисники». Такі різні головні герої, але об'єднує їх професія і підхід до справи. Кожен клієнт для них насамперед людина, що потрапила в біду, для кожної справи вони проводять власне розслідування, застосовуючи не тільки свій багатий юридичний досвід, але і кмітливість, і уяву.

Серіал не став настільки привабливим, щоб його продовжили хоча б на другий сезон.

5) Закон Херрі / Harry's Law (2011-2012)

Коли разом збираються успішна в минулому адвокат, колишній шкільний вчитель і просто мрійник, що пливе за течією життя, що робити такий несумісний трійці? Кожен з них хоче почати з чистого листа, і вони вирішують відкрити юридичну консультацію, а оскільки коштів не так багато, то відкривають її в зубожілому зуттєвому магазині.

6) Адвокатська практика / Raising the Bar (2008-2009)

Це судово драма розповідь про колишніх однокурсників юридичного факультету, які, почавши професійну кар'єру, зустрічаються в суді, де виявляються по різні сторони одних і тих же судових справ. Серіал дає можливість подивитися на злочин як з боку захисту, так і з боку звинувачення, даючи можливість

глядачеві самому вибрати, на якій стороні йому бути.

7) Акула / Shark (2006-2008)

Харизматичний адвокат Себастьян Старк переживає конфлікт своєї професійної діяльності з особистим життям. Чергова виграна справа пробуджує його совість, і тепер він вирішує змінити амплуа, і виступати в ролі обвинувача. Наскільки він був хороший в захисті, на стільки ж він нещадний в обвинуваченні.

8) Компаньйони / Franklin & Bash (2011-...)

Два молодих адвоката, якимось чином, примудрилися виграти велику справу у легендарної юридичної фірми, внаслідок чого, засновник цієї фірми взяв їх на роботу. Однак новоспечені співробітники ніяк не очікували, що через неетичну поведінку свого боса, вони постійно будуть потрапляти в різні неприємності.

9) Посередник Кейт / Fairly Legal (2011-2012)

Головна героїня Кейт працює адвокатом. Проте, зрозумівши, що суд далеко не єдиний спосіб правосуддя, вона вирішує залишити свою роботу і стати медіатором, посередником або арбітром у юридичних конфліктах, адже як у арбітра у неї набагато більше свободи дій для звернення правосуддя.

10) Практика / The Practice (1997-2004)

Це один серіал про бостонських адвокатів. На цей раз юристи чесні, глибоко люблять свою роботу. Головна їхня фішка - це несподіване трактування законів, яке дозволяє вигравати навіть у згубних справах.

8 сезонів, 3 Золотих глобуси і 4 номінації.

Вікторія Мердх,
ІПР-35

м. Івано-Франківськ, вул. Незалежності, 3
PASAGE GARTENBERG
www.pasage-gartenberg.com

Passage Wedding Festival
— Весільний Фестиваль —

• Ідеї для весілля • тренди сезону •
• все, що потрібно для вашого весілля •

14 ЧЕРВНЯ / 2015
РЕЄСТРАЦІЯ ПО ТЕЛ. 095-175-9000

0342 ua КОСМОС ITLAB OLIMP INTERMEDIA SLOVO Green Line

м. Івано-Франківськ, вул. Незалежності, 3
PASAGE GARTENBERG
www.pasage-gartenberg.com

ВІЧЕВИЙ МАЙДАН **14** ЧЕРВНЯ
ВСІ БАЖАЮЧІ
КОНСТИТУЦІЙНІ КУНІМЕН!

ФЛЕШ МОБ
ВЕСІЛЬНИЙ

Танцювальний проект спорт-комплексу Альянс та клубу Івано-Франківськ
Початок о. 12:00 Довідки 095 175 9000

тел. 50-30-95

- Широкий асортимент шкільного приладдя
- Найбільший вибір якісних канцтоварів
- Побутова хімія
- Господарські товари
- Дитячі іграшки
- Сервісне обслуговування організацій
- Індивідуальний підхід до кожного покупця
- Гнучка система знижок
- Доставка канцтоварів безкоштовна

НАШІ МАГАЗИНИ: вул. Гординського, 4
вул. Вовчинецька, 225 ТЦ «Велес»
вул. Хоткевича, 63А ТЦ «Кошик»
ГУРТІВНЯ КАНЦТОВАРІВ: вул. Ребета, 3